

GAZD

GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM

Botos Balázs: Fények és árnyak a magyar külkereskedelemben

Zöldréti Attila: A portfólióanalízis lehetőségei az állami feladatok profiltisztításában

Gazdag László: A világgazdasági korszakváltás és hazánk

Deákné Gál Anikó: Az állami ösztönzők szerepe Magyarországon – nagyberuházások támogatása

Andrássy Adél: A magyar agrárgazdaság versenyképessége, jövedelmezőségi és finanszírozási viszonyai

Gidai Erzsébet: Az átalakuló oktatási rendszer

Prugberger Tamás: A Magyarországot érintő mai politikai valóság kritikai értékeléséhez és a kibontakozódás lehetőségéhez

Lentner Csaba: A magyar nemzetgazdaság új típusú versenyképességi tényezői a konvergencia program tükrében

Mádi László: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye felzárkózik? – Tények és folyamatok 1990-től napjainkig

Szentes Tamás: Egészségügyi reform, a dél-amerikai hibák kiküszöbölésével

Németh István: Egészségturizmus határok nélkül

Váradiné Ágnes: Az atipikus szerződések előzményei a római jogban

Gidai Erzsébet: Recenzió Dézsy József Egészséggazdaságtan egy kissé másképpen c. könyvéről

Kolozsi Pál Péter: Érthetően és alaposan a pénzpiacok szabályozásáról

Schmidt Péter: Beszámoló a VI. Magyar (Jubileumi) Jövőkutatási Konferencia munkájáról

2006/1-2.

Társadalomtudományi folyóirat

A Szerkesztő Bizottság elnöke:

Prof. Dr. Gidai Erzsébet DSc.
alapító dékán, egyetemi tanár

A Szerkesztő Bizottság titkára:

Dr. habil. Schmidt Péter CSc.
c. egyetemi tanár

A Szerkesztő Bizottság tagjai:

Dr. Dézsy József CSc. egyetemi tanár (Bécs)
Prof. Dr. emer. Fehér János DSc. egyetemi tanár
Dr. habil. Lentner Csaba CSc. egyetemi docens

Megjelenik félévente

GT

A tördelés Égető Erika munkája.
A szerkesztés 2006 decemberében történt.

Felelős kiadó: Dr. Gidai Erzsébet

Kiadja:
Egészséges Nemzedékért Alapítvány
9025 Győr, Radnóti u. 41.

Palatia Nyomda és Kiadó Kft., Győr

drlentner@ktk.nyme.hu
praxismed@externet.hu

ISSN 0865 7823

Tartalom

GAZDASÁG	7
<i>Botos Balázs</i> : Fények és árnyak a magyar külkereskedelemben.....	7
<i>Zöldréti Attila</i> : A portfólióanalízis lehetőségei az állami feladatok profiltisztításában.....	19
<i>Gazdag László</i> : A világgazdasági korszakváltás és hazánk.....	30
<i>Deákné Gál Anikó</i> : Az állami ösztönzők szerepe Magyarország tökevonzó képességében – nagyberuházások támogatása.....	54
<i>Andrássy Adél</i> : A magyar agrárgazdaság versenyképessége, jövedelmezőségi és finanszírozási viszonyai.....	75
TÁRSADALOM ÉS POLITIKA	96
<i>Gidai Erzsébet</i> : Az átalakuló oktatási rendszer.....	96
<i>Prugberger Tamás</i> : A Magyarországot érintő mai politikai valóság kritikai értékeléséhez és a kibontakozódás lehetőségéhez.....	108
<i>Lentner Csaba</i> : A magyar nemzetgazdaság új típusú versenyképességi tényezői a konvergencia program tükrében.....	132
<i>Mádi László</i> : Szabolcs-Szatmár-Bereg megye felzárkózik? Tények és folyamatok 1990-től napjainkig.....	149
<i>Szentes Tamás</i> : Egészségügyi reform, a dél-amerikai hibák kiküszöbölésével.....	177
<i>Németh István</i> : Egészségturizmus határok nélkül.....	194
<i>Váradí Ágnes</i> : Az atipikus szerződések előzményei a római jogban.....	205
KÖNYVRECENZÍÓ, KONFERENCIABESZÁMOLÓ	227
<i>Gidai Erzsébet</i> : Recenzió Dézsy József: Egészséggazdaságtan egy kissé másképpen c. könyvéről.....	227
<i>Kolozsi Pál Péter</i> : Érthetően és alaposan a pénzpiacok szabályozásáról.....	231
<i>Schmidt Péter</i> : Beszámoló a VI. Magyar (Jubileumi) Jövőkutatási Konferencia munkájáról.....	236
Tudományos folyóirat ajánlás : Polgári Szemle.....	242

A Magyarországot érintő mai politikai valóság kritikai értékeléséhez és a kibontakozódás lehetőségéhez

I. A Gyurcsány-kormány két szakaszának kritikai értékelése megalakulásától napjainkig

A rendszerváltás időszakában Magyarország a közép-kelet-európai régió posztkommunista országai között élenjáró ország volt, ma viszont sereghajtó. A rendszerváltás idején kezdett előre törni a globalizáció neoliberális irányvonala Nyugateurópában, fokozatosan kiszorítva a welfare societyt. Az Európai Unió (EU) belső és külső piacai bedugultak. Egyre égetőbbé vált újabb külső piacok szerzése. Így célozta meg mind az EU, mind pedig az Egyesült Királyság régió piacainak a megszerzését. Ehhez igen jól jött a kommunista rendszerek összeomlása, amellyel kapcsolatban Nyugat-Európát és az USA-t nem is annyira a többpártrendszerű demokratikus politikai átalakulás, hanem a piacgazdaság kialakulása érdekelte. A „Nyugat” viszont e régió országaitól nem a Keines-i alapon álló szociális piacgazdaság kialakítását várta, hanem annak a globalizálódó neoliberális monetáris piacgazdaság megteremtését, amelyet a chikágói iskola két prominens képviselője, Friedrich Hayek és Milton Friedman dolgozott ki.

Eme új irányzat – amely mára teljesen háttérbe szorította a welfare society eszméjét – a termelési költségek minél erőteljesebb leszorítása érdekében a termékelőállítás helyeket olyan fejlődő országokba helyezte át, ahol a legolcsóbb a munkaerő. Elindult a termelési helyek egyre olcsóbb országokba történő vándorlása, egyben pedig az új piacok iránti kereslet a „nyugati övezet” belpiacainak telítetté válása miatt.

Ebből a szempontból a nyugati övezet számára nagyon jó eszköznek bizonyult a privatizáció, amelynek elsődleges célja nem a tartós Közép-Európában való maradás és termékelőállítás, hanem a közép-európai országok, így Csehország, Lengyelország, Magyarország és részben Szlovákia vállalatparkjainak piaci szempontból eredményesen működő részeinek megszerzése, elsősorban piacainak átvétele végett. A privatizációval eme országokba betelepült multinacionális vállalatok egy jelentős része, megszerezve az itteni piacokat, már ki is vonult a posztkommunista régió e fejlettebb közép-európai térségéből és költözött át olyan kelet-európai posztkommunista országokba, ahol a munkaerő ára alacsonyabb. Ezért lényeges most az EU további bővítése Románia és Bulgária, majd pedig esetleg Ukrajna és Törökország, vagy Szerbia irányába, ami hosszú távon végül is az Uniónak a Római Birodalomhoz hasonló szétesését eredményezheti, amire már Emanuel Wallerstein is utalt.

Az EU gazdasági globalizációs folyamatával szemben az 1990-es évek első felében már az akkori csehszlovák miniszterelnök, Vaclav Klaus, jó érzékkel lépett fel saját nemzeti érdekeinek a védelmében. Ezzel szemben Magyarország már az Antall-kormány idején az SzDSZ és az MDF liberális szárnyának hatására nagy ütemben végrehajtotta az élelmiszeripar, a nehézipar és a textilipar jelentős részének a privatizálását oly módon, hogy a vállalatok személyi állományának a szakértelmét nem értékelték. A magyar politika engedett a külföldi multinacionális cégek érdekérvényesítő nyomásának, amelyek többsége nem kívánt tartósan az országban maradni. Az Antall-Boross kormányt felváltó posztkommunista eredetű szocialista Horn-kormány eladta a külföldi multinacionalista vállalatoknak a magyar energiaszektort. Ezzel teljesen kiszolgáltatotta az országot az EU. Gazdaságpolitikájának és lényegében végbement az ország neokolonizálása.

A Horn-kormány a hatalomra jutását követő hónapokban az MSzP. választási ígéreteinek a teljesítése érdekében egzisztenciál-szociális szempontokat nézve túlköltekezett. A megrendült államháztartás helyreállítása és a megnövekedett adósságszolgálati terhek csökkentése a kormány hatályba léptette a Bokros Lajos pénzügyminiszter nevével fémjelzett megszorító csomagot. Ezzel párhuzamosan viszont elkezdődött az 1950-ben az államkincstárhoz utalt önkormányzati vagyonnak a visszaszámzárásával összefüggésben a két koalíciós kor-

mánypárt egymással és az önkormányzati választásokon a túlnyomóan a soraikból kikerült önkormányzati vezetőkkel megállapodva alkövetelések és egyezségek nyomán „kialkudott sikerdíjak” kerültek a kormánypártok kasszájába a következő választási kampányok költségeinek a fedezése érdekében.

A szociál-liberálisok állítása szerint a gazdaságot Bokros Lajos megszorító csomagja állította helyre. A Fidesz viszont azt állítja, hogy ez az ő helyes gazdaságpolitikájának volt köszönhető. Szakterületemenél fogva nem vagyok illetékes, hogy határozott véleményt formáljak e kérdésben, de ha így is lenne, akkor is a FIDESZ érdeme, hogy a Bokros-csomag gazdaság-helyreállítási eredményeit az Orbán-kormány tovább javította. Ezzel az Orbán Viktor által irányított polgári kormányt felváltó szociál-liberális Medgyessy-kabinet a Horn-kormányhoz hasonlóan a választási ígérek teljesítéseként osztogatásokba kezdett és a közintézményi bérek jelentős emelését hajtotta végre, miközben a köztisztviselői kart saját embereinek jól fizetett új állások létrehozásával szükségtelenül megnövelte. Közben az autópálya építésre az EU-tól megérkezett pénzek a kormányzó politikai elit több jelentős képviselője részben saját haszonra, részben pedig a 2006-os választások finanszírozására a Kereskedelmi és Hitelbank Bróker Cégén keresztül, Kulcsár Attila közreműködésével piramisjátékszerű tőzsei befektetésre bocsátotta. Megítélésem szerint e láthatatlan és a pénzügyi-számviteli felügyeleti ellenőrzését tudatosan megghiúsító jogellenes pénzügyi műveletsorozatban kell keresni annak a tetemes költségvetési és folyó fizetési mérleghiány (ikerdeficit) eredőjét, amely miatt megghiúsult az Euró 2009-es bevezetése. Nem véletlen, hogy a kormánykoalíció a Pénzügyi és Számviteli Felügyelet (PSZÁF) akkori elnökét, Szász Károlyt inkorrekt módon parlamenti erőfölénnyel meghozott törvénymódosítás útján mozdította el az elnöki székből. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy az Orbán-kormány időszaka alatt jelentősen megenyhült adósságszolgálati terhek újból tetemesen megnövekedtek.

A Medgyessy-kormány mindezen úgy próbált segíteni, hogy erősítette a külföldi tőke felé irányuló privatizációs folyamatot és – megítélésem szerint – azért, hogy a külföldi tőkebeáramlásnak kedvezzen, megfojtotta a kis-, és középvállalkozásokat sikeresen erősített és a hazai gazdaságot élénkített Széchenyi-tervet.

A magyar gazdaság mélypontra süllyedt, a magyar-külpolitika – különösen a határon túli magyarok érdekképviselete vonatkozásában a szomszédos országokkal szemben – tekintélyét veszítette. Medgyessy külügyminisztere, Kovács László, a „merjünk kicsinyek lenni” szlogent dobta fel és a kettős állampolgárság, ill. a határon túli magyarok igazolványának intézményesítése ellen a 23 millió román munkavállaló átvándorlásával riogatott. A Határon Túli Magyarok Értekezletét a Medgyessy kormány bár rendszeresen összehívta, de csak azon határon túli magyar pártok képviselőit hívta meg, akik saját országuk kormányával lojális viszonyban álltak.

Az ország társadalmának kis- és középrétege, a munkavállalók a növekvő munkanélküliség és a megélhetési költségek növekedése miatti, a vállalkozói szféra pedig az egyre növekvő terhek és a kése delmes állami kifizetések okán bekövetkezett körbetartozások miatti elégedetlenségüket az európai parlamenti választások alkalmával fejezték ki. Ezt fejezte ki egyfelől az ellenzékben levő FIDESz nagyarányú választási győzelme, másfelől azonban a választásokon való csekély részvétel is. Ez utóbbi a társadalom jelentős részének mind a kormány-, mind az ellenzéki politikából való kiábrándulását tükrözte, mely utóbbiból való kiábrándulást a kormány-média sikeresen elősegítette.

Mindenesetre az MSZP-nek és az SzDSz-nek ez a választási veresége a két kormányzó pártot miniszterelnök-cserére ösztönözte. Ez puccszerűen, parlamenti eszközök nélkül 2004 augusztusában meg is történt, amely Gyurcsányt emelte a miniszterelnöki székbe. Ebben az aktusban jelentős szerepet játszott az SzDSz, mivel Medgyessy nem volt hajlandó tovább falazni a Csillag István SzDSz-es gazdaság- és közlekedésügyi miniszter irányítása mellett folyt autópálya építési tender-kiírási, közbeszerzési és egyéb korrupciókhoz. Ezzel összefüggésben igen figyelemreméltó a leköszönt Medgyessynek akkor elhangzott az a kijelentése, hogy „az SzDSz. Tele van korrupciós ügyletekkel”. E kijelentés valóságtartalmát még a másik két SzDSz-es tárcaának, az Oktatási Minisztériumnak és az Informatikai Minisztériumnak a számítógép-közbeszerzési ügyletei (sulinet és kakaóbiztos számítógépek) alapozták meg. Szinte valamennyi minisztériumot – de különösen e hármat érintve – általános közfelháborodást váltott ki látenszen megnyilvánulva az, hogy közbeszerzést csak azoktól a kormányközeli

külföldi vagy belföldi cégektől lehetett eszközölni, amelyeket az adott minisztérium tendergyőztesnek nyilvánított és amely az általa felkínált áruért vagy szolgáltatásért a piaci forgalomban kialakulnál jelentősen drágább árat vagy szolgáltatási díjat számított fel. Ily módon Magyarországon az állam a közbeszerzés eszközével egy sajátos gazdaságpolitikai monopóliumrendszert alakított ki a külföldi multinacionális cégek, valamint a saját holdudvarához tartozó vállalatok, vállalkozások javára.

Gyurcsány Ferenc és kormányának 2004 szeptemberi színrelépésével ezen a téren semmilyen változás nem következett be. Sőt, az a Gyurcsány Ferenc, aki a korábbi politikai hatalmát gazdasági hatalommá nem éppen legális és tisztességes eszközökkel átkonvertálni tudó magyar társadalompolitikai elit egyik prominens képviselője, a hasonló módon meggazdagodott korábbi üzlettársait vonta be a kormányzásba. A 2002-2006-os kormányzati ciklus hátralévő két évében ez a kormány nagy reklámkampánnyal folytatta azt a társadalom nagy része által helytelenített gazdaság- és társadalompolitikát, ami a Medgyessy-kormányra volt jellemző, csak nagyobb és a problémákat jól palástoló, sőt sikerként megjelenítő médiapolitikával.

Az újonnan hatalomra került Gyurcsány-kormány kezdeti lépésként jelentős vezetécseréket hajtott végre mind az állami közintézményekben, mind az állami érdekeltségű cégekben, továbbnövelve egyrészt a neki lojális vezető tisztségviselők létszámát a Miniszterelnöki Hivatalban (MEH) és a minisztériumokban, az állami érdekeltségű vállalatok élére pedig Gyurcsány pedig elsősorban saját volt üzlettársait ültette, lehetővé téve részükre azok saját részükre való megvételét. Jó példa erre a Tankönyvkiadó Nemzeti Rt. Esete. Ugyanakkor tovább folytatódott, sőt felgyorsult a még meglévő állami cégek eladása, aminek kedvezményezettjei az európai cégeken kívül amerikai, kínai és oroszországi befektetői körök lettek a kormányközeli személyek megcélzott köre mellett.

A Gyurcsány-kormány látványos médiapolitikájának sikertényezői már megmutatkoztak a FIDESz és a Magyarok Világszövetsége által a kórházprivatizáció és a kettős állampolgárság ügyében meghirdetett népszavazáson. Bár mind a kettőnél a privatizáció elutasítása és a kettős állampolgárság megadása melletti szavazatok aránya többséget mutatott, de a részvételi százalék csekélyége miatt a népszavazás

érvénytelen volt. Személy szerint a miniszterelnök a népszavazás sikertelensége érdekében kampányolt. A kettős állampolgárság elutasítására való buzdításnál tudatosan félre informált és valótlanságokat állított, mikor közölte, hogy a kettős állampolgárrá váló külhoni magyarok áttelepülése munkahelyeket vesz el és részükre mind az egészség-, mind a nyugdíjbiztosítás terheit Magyarországnak kell viselnie. Azt viszont elhallgatta Gyurcsány Ferenc, hogy az Európai Unió társadalombiztosítási rendszerében irányelvileg szabályozott tagállamok közötti elszámolási rendszer érvényesül, a nem uniós szomszédos államokkal fenn álló korábban kötött előnytelen egyezmények pedig felmondhatók. Gyurcsányék ennek érdekében – talán szándékosan – nem tettek eddig semmilyen lépést, holott eme előnytelen tb-egyezményeket sürgősen felmondani kellene.

Ami a kórház-privatizáció elutasítását illeti, itt a részvétel és az elutasító szavazati arány lényegesen nagyobb volt a kettős-állampolgárság megadásához viszonyítva. Az azonban érdekes volt, hogy éppen Szabolcs-Szatmár Megyéből mentek el a legkevesebben szavazni, holott a szegénység éppen itt a legnagyobb és ezért az ottani lakosság érdeke az, hogy a kórházuk privatizációjának megakadályozásával ne dráguljanak az egészségügyi szolgáltatások költségei. Ez, valamint az a tény, hogy a vidéki lakosság mezőgazdasággal foglalkozó lakosság jelentős része távol maradt mind a népszavazástól, mind a 2006 tavaszán tartott országgyűlési választásoktól, tunyaságot és nagyfokú közömbösséget mutat a saját sorsát érintve is. Annak ellenére otthon maradt a falusi lakosság jelentős része, hogy 2005 telén és kora tavaszán sem akarta kifizetni a részükre a kormány az EU-tól átutalt agrártámogatásokat, hanem azokat visszatartva, valószínűleg az államadósság vagy a költségvetési hiány csökkentésére kívánta volna felhasználni. Csak nagy nehezen és elhúzva fizette ki a kormány a gazdáknak járó uniós agrárszubvenciót a MAGOSz által szervezett országos agrárdemonstrációk, az egész országra kiterjedt útlezárások és a traktorokkal Budapestre történt felvonulás hatására. Ha ilyen cselekményt magánszemély követ el és nem az állam, akkor az kimeríti a sikkasztás büntetét.

A Medgyessy-t felváltó Gyurcsány Ferenc a viszonylag kisebb változtatásokkal az elődjétől megörökölt összetételű kormányával szembe került az üzemeladások és a külföldi cégek országelhagyása

miatt az állásukat elvesztő munkavállalókkal, az iskola-, és kórház-, valamint egyéb közintézmény-összevonások, továbbá az elindított közigazgatás-racionalizálás miatt az értelmiséghez tartozó közalkalmazottak és köztisztviselők rétegével. Ez utóbbival kapcsolatban nem lehet szó nélkül hagyni, hogy a közigazgatásból a húzó ágazatot ellátó beosztott hivatalnoki kart érintették a felmentések, miközben a tényleges munkát nem végző főhivatalnoki kart még bővítették is a kormánypártok holdudvarából.

E körülményeknél fogva egyfelől az egzisztenciális megfélemlítés és a félelemkeltés lett úrrá. Mindenki igyekezett igazodni az új elithez, hogy az állását megtarthassa. A megfélemlítés és a félelem légkörének az elhintésén túl, pedig különböző munkahely teremtési ígéretekkel igyekezett a kormány a kedélyeket megnyugtatni, a hiszékenységet kihasználva, általában sikerrel. Most is ezzel próbálkozik. A Debrecen környéki sertésstenyésztők is bíztak a kormány ígéretében, hogy rendezésre kerülnek az általuk átadott állatok után járó vételár-kifizetés, amely azonban a BÉT. csődbe kerülése miatt elmaradt, az állam pedig segítség nélkül hagyta a beszállítókat, akikkel szemben a bankok elindították gazdaságaik elárverezését. Miként ezt a volt Gyurcsány-üzlettárs és mostani kormány megbízott Bajnai Gordonról párttársa, a búzaégető Karsai József felvetette, hogy ebben bűnrészes a BÉT akkori irányítója, Bajnai Gordon.

Ilyen körülmények között jutott el a Gyurcsány-kormány a 2006-os tavaszi parlamenti választásokhoz. Az ezt megelőző kampány során a jövő rózsaszín ígéreteivel, a szociális juttatások növelésével, valamint új munkahelyek teremtésével vizionált a kormány. Ugyanakkor utóbb nyilvánosságra került a 2006 májusi balatonöszödi zártkörű MSZP-tanácskozás anyaga, amelyben maga a miniszterelnök ismerte be, hogy a miniszterelnök-váltást követő két évben nem csináltak semmit, nem kormányoztak, csak a médián keresztül áltatták a népet megalapozatlan és teljesíthetetlen ígéretekkel, rózsaszínre festve és meghamisítva az ország pénzügyi adatait. Kiderült e megbeszélés kiszivárogtatott anyagából, hogy a magát szociálisnak és szociáldemokratának nevező MSZP. mélyen lenézi a választópolgárokat, akiket egyszerűen patkányokhoz hasonlít, akiknek egy kis lukakat kell hagyni, hogy legyen menekülési útvonaluk (Filó Pál országgyűlési képviselő). Súlyosbitja a kormány és a két koalíciópárt megítélését, hogy már a

választási kampány és a választások alatt is tudták, hogy a választási ígérek ellenkezője szerint fog elkészülni az EU által igényelt konvergenciacsomag. Az abban foglalt és az EU pénzügyi biztosa, Almunia által igényelt konvergenciacsomag megszorító intézkedései már a tavaszi választásoktól fogva egyre erőteljesebb mértékben éreztetik hatásukat.

2006 augusztusában hatálybalépett a Köztisztviselői és a Közalkalmazotti törvényeknek (Ktv és Kjt.) az a módosítása, aminek értelmében a köztisztviselőket és a közalkalmazottakat – ellentétben a nyugat-európai előírásokkal és gyakorlattal – a gazdasági élet munkavállalóihoz hasonló könnyedséggel lehet állásukból elküldeni. A kormány fel akarja gyorsítani a kórház-privatizációt, amit már néhány kórház esetében végre is hajtott. Az egészségügy „átszervezése”, a gyógyszer-liberalizáció és a kis patikák működését nehezítő intézkedések által a kormány valószínűleg azt kívánja elérni, hogy a patikatalajdonos gyógyszerészek adják el a nagy külföldi gyógyszergyártó és gyógyszerértékesítő akár laikus cégeknek patikájukat és azok alkalmazottaiként dolgozzanak ott tovább. Ha viszont az egészségügyben és a gyógyszerészetben teljesen laikus tőkebefektető vesz meg gyógyszerárakat, fenn áll az a veszély, hogy a gyógyszerészeit haszonszerzési megfontolásokból olyanokra is utasítja, ami a szakma szabályainak ellentmond. Elég csak utalni arra, amikor a termelőszövetkezetek üzemi állatorvosait bízták meg hatósági állatorvosi teendőikkel a saját tsz-üket érintve is az 1970-es és az 1980-as években.

Bár még nem hivatalos, csak kiszellőztetett hír az is, hogy 2007-ben tervezi a kormány a MÁV ZRt-nek a pályatestekkel együtt történő privatizálását, ide értve a külföldiek által birtokolni óhajtott nyereséges teherszállítást is. Ennek érdekében egyre több pályarekonstrukcióval lehet találkozni. Ez a fő vonalakra érvényes, míg a mellékvonalakon a vasúti közlekedés felszámolását és a személyforgalomnak autóbussz közlekedésre történő átállítását tervezi a gazdasági és közlekedési miniszter. Probléma azonban ezzel kapcsolatban az, hogy a többnyire korszerűtlen és kis térfogatú autóbuszok zsúfolásig teltek, holott az uniós előírások értelmében távolsági buszon állni tilos. Magyarországon viszont a távolsági buszokon az utasoknak legalább a fele áll. Ezen kívül a távolsági járatok igen sok helyen nem állnak összhangban az érkező vonatokkal, sőt vannak olyan menetrendszerin-

ti buszjáratok, amelyek nem mennek ki a vasútállomásra, hanem csak a városközpontban állnak meg, megnehezítve a vasútról a buszra vagy a fordítva történő átszállást. A MÁV ZRt. Vezérigazgatósága a szaktarca kívánságára nem az utasszükséglet szerint állítja össze a menetrendet csak azért, hogy az utazóközönséget az autóbuszjáratokra terelje, amelyek viszont nem felelnek meg a korszerű és kulturált közlekedés követelményeinek. Tendenciózan tapasztalható a vasút leépítése, ami az IC-járatokat is érinti. Kocsikat vesznek ki a szerelvényekből, ami miatt még az IC-ék is telt kocsikkal járnak, sokan pedig helyjegy hiányában nem tudnak utazni. Indok, hogy kevés a vagon, mivel azokat a tároló vágányokon vandálok tönkreteszik. A helyzet viszont az, hogy azok őrzéséről megfelelő számú személyzet foglalkoztatásával gondoskodni lehetne, ami a munkanélküliséget is enyhítené.

A kormány minden intézkedésével az államháztartási és a fizetési mérleghiány csökkentésére koncentrál. Ezért intézkedéseit nem egyezteteti sem az illetékes kamarákkal, sem az érdekképviselői szervekkel. Emiatt a kormány működése a kádári lágy diktatúrához kezd egyre jobban hasonlítani, sőt a kemény diktatúrához hasonló torz kinövései is vannak. Első jele ennek a Millenáris kft. Volt elnökének, Berkecz Máriának az Orbán-kormány leköszönését követően a vele szemben alaptalanul megindított büntetőeljárás során tett meghurcolása volt, amikor az őrizetbe vétele során a rendőrök, hogy megalázhassák, a Rákosi időkre emlékeztető módon testnyílásaiban vájkáltak, aminek semmi következménye nem volt. A nyugat-európai kultúrállamokban ilyen esetben a belügyminiszter a rendőrkapitányt felelősségre vonja. Ha ezt elmulasztja, akkor a belügyminiszternek kell lemondania. Ezzel szemben Lampert Mónika akkori belügyminiszter álságos módon védte az intézkedés jogosságát. Végkifejlete e folyamatnak az, hogy Gyurcsány Ferenc a 2006-os tavaszi választások után az igazságügyi tárcát összevonta a belügyi tárca egy részével, megalakítva az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumot. Ez a jogállamiság megcsúfolása, ami a rendőrállamiság irányába tendál. Ennek tudható be, hogy a Magyar Televízió épületének 2006. szept. 17-i megtámadása során és a másnapi békés demonstráción olyanokat is előállított és összevert a rendőrség, akik csak szemlélői voltak az eseményeknek vagy gyalogosan közlekedtek. Ahelyett, hogy az igazságügyi és rendészeti miniszter bocsánatot kért volna az ilyen módon előállított és bántalma-

zott személyektől, öngazolás végett büntetőeljárásokat indított ellenük, holott éppen ők 8lennének) jogosultak kártérítési perekkel a BRFK-val szemben fellépni. A lojális elsőfokú budapesti büntetőbíró-ság így is jelentős számarányú felmentést kellett hogy kimondjon. Az viszont szégyene a magyar igazságszolgáltatásnak, hogy olyanokkal szemben is a felső határhoz közelítő büntetések szabtott ki az érintett bírácoknak előzetes egyeztetésre történt összehívása után, olyanok esetében, akik a rendőri túlkapasokkal szemben csak védekeztek.

Ennyit a Gyurcsány-kormány eddigi működéséről, most pedig arról a politikai krízisről, amelyet okozott és a lehetséges kibontakozódás, valamint a megoldás módjáról.

II. Az öszödi beszéd által keletkezett krízishelyzet és megszüntetésének lehetséges módja

A balatonöszödi zártkörű pártértekezleten a miniszterelnök elismerte, hogy két éven keresztül nem kormányoztak, csak PR-tevékenységet folytattak, miközben az ország gazdasági helyzete meredeken romlott. Azt is elismerte, hogy ennek palástolása érdekében a tényleges államháztartási mérleg-, és gazdasági adatokat tudatosan meghamisították. Ezt már én teszem hozzá, hogy mindebben két tényező játszott jelentős szerepet. Ezek közül az egyik mind a Medgyyessy, mind pedig a Gyurcsány kormány és pénzügyi, valamint gazdasági és közlekedési minisztereinek a dilettantizmusa, a másik pedig a kormány és a kormányközeli holdudvar, továbbá a kormánypártok korrupciós ügyletei voltak. Mindezek palástolása érdekében kellett mind a PSZÁF, mind pedig az Országos Statisztikai Hivatal (KSH.) elnökét eltávolítani.

Az e körülmények miatt mind a kirobbant utcai tüntetések, mind pedig az önkormányzati választásokon bekövetkezett komoly kormányzati vereség felvetette a kormány -, és a kormányfő távozásának társadalmi igényét. A társadalom széles rétegeinek a becsapottság miatt érzett ezt az igényét az ellenzék egzakt módon artikulálta, sőt a FIDESz a gazdaság helyreállítása érdekében konstruktív módon nemcsak a kormány-, és az ellenzéki pártok szakembereiből álló szakértői kormány létrehozását követeli. A kormánykoalíciós pártok és a kor-

mányfő erről hallani sem akarnak arra hivatkozva, hogy a parlamenti választásokon ők győztek, így a parlamenti többség az övék, a magyar alkotmány szerint a politizálás helye a parlament. Így a FIDESZ által folytatott utcai politizálás alkotmányellenes.

Mindezzel összefüggésben érdemes utalni Dr. Balogh Sándor magyar származású amerikai professzornak Dr. Sólyom László köztársasági elnökhöz írt levelét, melyben azt fejt ki, hogy a nem kormányon levő, de a választások során a kormányzás átvételére törekvő bármely párt a kampány során bármit ígérhet és az sem róható fel neki, hogyha tisztában van azzal, hogy ígéreteit nem tudja beváltani. Az a párt és kormány, valamint az a miniszterelnök, amely, ill. aki hatalmon van és a választások során a hatalom megtartására törekedve tudatosan eltitkolja vagy elferdíti a valóságos adatokat és ezáltal a választókat félrevezeti, politikailag felelősséggel tartozik. Ezért, ha ilyen módon nyeri meg a választást, ez a választás érvénytelen és érvénytelen az így megalakuló parlament, valamint az ilyen összetételű parlament által adott miniszterelnöki megbízatás. Ezen kívül – miként ezt Áder János a Kossuth-téri FIDESZ gyűlésen 2006. okt.-----án kinyilvánította, azok a politikusok, akik ebben tevékenyen részt vettek, kimerítették a közérdekű adatok meghamisításának büntetőjogi törvényi tényállását (Btk111§ b. pont).

Nem foglalkozva most e kérdés büntetőjogi vetületével, hanem csak a közjogi oldalával, Balogh professzor okfejtésének igazat kell adnunk. Az igazmondás és a hozzáértés hiánya. Valamint a korrupciós ügyletekkel, továbbá az ország neokollonizációjának az elősegítésével gyanúsított kompradorkapitális kormány és miniszterelnöke a társadalmi hitelvesztés folytán nem látszik alkalmasnak arra, hogy az államháztartás reformját végigvigye és a költségvetési hiányt az euró bevezetésévé tett feltételének a szintjére lecsökkentse. E kormány leváltására irányuló igény ennél fogva közjogilag és szociológiailag egyaránt megalapozott.

Emiatt lényegében meg lenne a jogalap az új választások kiírására államelméletileg, bár ezt az avított és destruktív magyar alkotmány nem mondja ki. Az ellenzék azonban érthető okból az új választások kiírását nem is akarja, mivel egy ilyen helyzet esetén a bukásra ítélt kormány felelőtlenül tudná kritizálni és hátráltatni a FIDESZ-KDMP koalícióból álló új kormány munkáját. Ezért reális követelése, hogy

továbbra is részesedjék a kormányzásban, de valódi szakemberekkel az ellenzék által a kormányba bevitt szakemberek ellenőrzése és közreműködése mellett. Ez a szakértői kormány és ennek az ellenzék általi kívánsága az államrezon szempontjából egy reális és alkotmányos cél-lehetőség.

Ebből kifolyólag minden alapot nélkülöz az EU. Részéről az a magyar szuverenitást sértő kioktatás, hogy az EU felfogásának csak a parlamenti politizálás felel meg, ami az egyetlen elfogadható politizálás, amihez a magyar ellenzéki pártoknak is tartaniuk kell magukat. Ebből a jogilag teljesen megalapozatlan szupranacionál-kapitalista utilitárius nyilatkozatból a magyar szuverenitásba való igazságtalan és durva beavatkozáson kívül az EU. egyes vezető politikusainak neokolonizációs törekvései mutatkoznak meg, amelyek az országot tőke el-, és kivonással fenyegetik. Ez a fenyegetés azonban azon túl, hogy amorális, csak részben beváltható. Neves közgazdászok és bankárok mutatnak rá ugyanis arra, hogy a pénztőke ott marad, ahol fialni tud. Ezért nem érdeke, hogy a keletebbre lévő gyengébb országok szintjére süllyessze le a magyar gazdaságot, mert akkor tud csak a kihelyezési útján rentábilisan kamatokhoz jutni. Ugyanakkor az árutőke is csak részben és ideiglenesen vonul az olcsóbb munkaerőt jelentő fejletlenebb országokba az előállási fázisig bezáróan. Utána viszont a fejlettebb régióba vonul vissza, mivel a termelőhely gyenge vásárlóereje miatt ott nyereségesen nem igen tudja értékesíteni termékeit, a fejlett nyugat-európai és tengeren túli államok piaci pedig már telítve vannak. Ezért az EU régi, fejlett tagállamainak szüksége van a relatíve fejlett közép-európai államok piacára, így a magyarországra is. Ezért, ha a magyar társadalom keményen és állhatatosan kiáll a jelenlegi miniszterelnök és kormánya menesztése mellett, az EU. kénytelen beletörődni a menesztésbe, már azért is, mert ott sem egységes a helyzet megítélése. Az EU parlament kereszténydemokrata szárnya egységesen, a szociáldemokrata szárnya pedig részben ítéli el Gyurcsányt választási hazugságai miatt. Gyurcsány emiatti amerikai megítélése viszont egységesen negatív a számára. Mindezt az EU igazgatási szerveinek akceptálnia kell. Ha pedig nem ezt tenné és továbbra is teret akarna engedni a multinacionális cégek országkirabló és kolonializáló törekvéseinek, ezzel az EU a saját sírját ásná meg.

Azok az intézkedések ugyanis, amelyeket ma a jelenlegi magyar kormány tesz, egyáltalán nem demokratikus, hanem diktatórikus jellegűek. A társadalmi párbeszédet, az érdekegyeztetést teljesen mellőzi, holott az érdekegyeztetést a jogalkotásról szóló törvény és az ágazati tartalmú törvények (Mt., Kjt., Ktv.) írják elő. Nem került sem a közalkalmazotti, sem a köztisztviselői érdekegyeztető tanácsban jóváhagyásra a Kjt.-nek és a Ktv.-nek a közalkalmazotti és a köztisztviselői jogviszony munkáltatói megszüntetésének a munkaviszony megszüntetésével egyenlővé tétele. Hasonlóképpen az érdekegyeztetés megkerülésével és a szakmai érdekképviselők, valamint köztestületek tiltakozása ellenére nyújtotta be a kormány a parlamentnek azt az egészségügyi reformcsomagot, amelyről és amelynek céljáról korábban már szó esett. A háziorvosi tevékenység anyagi és adminisztratív terheinek a növelése, valamint a kórházi ügyelet vállalkozói tevékenységből munkavállalói tételével bekövetkezett ügyeleti díjcsökkenés miatt egyre több orvos megy külföldre dolgozni vagy a növekvő orvoshiány ellenére sem vállal a kötelezőn felüli ügyeletet. Ezáltal az ország lakosságának az egészségügyi ellátáshoz való joga csorbul és elnehezedik, amihez hozzájárul az egészségbiztosítási járulékfizetést meghaladó külön díjak (vizitdíj, napokra számított kórházi ellátási díj) viselésére való kötelezés, annak ellenére, hogy eme költségek az egészségbiztosításba be vannak építve. A jogász ezért finoman azt mondja, hogy az állam ezáltal alaptalanul gazdagodik, míg a köznép keményen fogalmazva állami megsarcolásról beszél.

A jelenlegi kormány a maradék állami vagyont, ide értve az állami földalapot és a MÁV ZRt-t is a kórházakhoz hasonlóan privatizálni kívánja, a befolyó bevételeknek egy bizonyos részét pedig a maga holdudvara körében kívánja szétosztani. Lampert Mónika önkormányzati miniszternek az MSzP októberi zártkörű üléséről kiszivárogtatott beszédének tartalmából megalapozottnak tűnve erre következtet az ellenzék. Ha ez bekövetkezne, nemcsak a magasabb szintű egészségügyi ellátás válna egy gazdag szűk réteg privilégiumává, hanem kialakulna a dél-amerikai allodiális és korszerűtlen földbirtokstruktúra a magyar kis-és középbirtokok tönkretételét és az ország városait körülvevő infrastruktúra nélküli bádogtelepülés-gyűrűkkel együtt (favellák).

A Kóka János által vezetett gazdasági-, és közlekedési tárca most, 2006 őszén indította el a vasút privatizációjának az előkészítését. Ahogy a jól prosperáló gyárainkat, valamint az eladásra került néhány állami kórházunkat előzetesen „lerohasztották”, hogy meglegyen az indok az eladásra. Most ugyanez történik a MÁV ZRt.-vel. Mint munkavégzéssel összefüggő rendszeres utazó, tapasztalatból állítom, hogy a Horn-kormányzat alatt igen alacsony színvonalon – még az IC és a nemzetközi járatok esetében is – igen alacsony színvonalon, takarítatlanul és hőszabályozás nélkül működött személyszállítást az Orbán-kormány fokozatosan kezdte rendbe tenni, a Medgyessy-Gyurcsány-kormány alatt ismét visszasüllyedt majdnem a korábbi állapotába. Egészen új elem még ebben az, hogy még korábban az IC járatokon két nem dohányzó és egy dohányzó kocsis járt, addig ma egy dohányzó és egy nem dohányzó kocsis. Az egyik nem dohányzó kocsis lekapcsolása miatt a nem dohányzók is a dohányzó kocsiba szorulnak. A MÁV így akarja az utasok összetömrítésével a teljes ülőkihasználást biztosítani, elzárva a nem dohányzó utasokat az egészséges környezethez való alkotmányilag rögzített joguktól.

Összegezve az eddigieket: Gyurcsány Ferenc miniszterelnök és Lampert Mónika kiszellőztetett nyilatkozatai, valamint az elrontott és ezt leplezni akaró politika hatására keletkezett krízishelyzet megszüntetése csak úgy képzelhető el, ha a jelenlegi kormány menesztése és felelősségre vonása mellett egy pártoktól független, vagy a 2006 tavaszi választások elismerésének a köztársasági elnök által kinyilvánításra kerülő el nem ismerése esetén a 2006-os őszi önkormányzati választások eredménye aránya szerinti összetételű szakértői kormány alakulna és az nyújtana be és hajtana végre az ország lakosságával közmegegyezve egy olyan államháztartási hiányt fokozatosan csökkentő reformcsomagot, amelyet az EU jóvá tudna hagyni. Még abban is kilehetne egyezni, hogy a 2006. évi parlamenti és a 2006. évi önkormányzati választások átlaga szerinti pártképviselő arányában állna össze a szakértői kormány.

Ennek a szakértői kormánynak olyan gazdasági reformcsomagot kellene összeállítani, amely összeegyeztetné a kis-, és középvállalkozások érdekeit a multinacionális vállalatokéval és az egyes társadalmi ágazatok működési érdekeit összhangba hozva egymással korrigálná a már végrehajtott neoliberális túlzásokat az egészségügy, a köz-, és a

felsőoktatás területén, a tb-járadékfizetés csökkentésével, valamint körültekintő szociálpolitikával elkezdene a gazdaság-, és a szaporodás élénkítését és a hazai gazdaság felfejlesztését részben a kis- és középvállalkozások, valamint a farmgazdaságok önállótevékenysége, részben az itt tartósan működő multinacionális vállalatok tartós szatelit, ill. beszállító vállalkozásaiként, nem alárendelt helyzetű kapcsolati-alkalítás mellett.

Szólni kell még arról a kényes kérdésről is, ami a jelenlegi kormány egyes tagjainak és elnökének, valamint a kormánykoalíciós pártok több prominens képviselőjének politikai és jogi felelősségével függ össze. Deutsch-Für Tamás 2005 őszén feljelentésekkel élt Gyurcsány Ferenc néhány olyan privatizációs ügylete, valamint a „Fitelina” (Fantom) Kft. ügye miatt köztulajdon sérelmére, továbbá adócsalás miatt, most, a 2006.évi őszi események kapcsán pedig a FIDESz közérdekű adatokkal való visszaélés miatt. A 2005. évi feljelentéseket a vádhatóság „visszadobta” elévülésre való hivatkozással. Ezeket az ügyeket ismét szükséges lesz elővenni, már csak azért is, mivel könnyen lehet, hogy erőltetett volt az ügyészség nyomozás megtagadásáról szóló határozata, ebben az esetben pedig a már megtett feljelentések az elévülést megszakítják és újból kezdődik az elévülési idő. A köztulajdonnal szembeni visszaélések más MSZP. és SzDSz-politikusokat érintve is fennforog, Szinte valamennyi érintett politikus a privatizáció során azáltal gazdagodott meg, hogy régi politikai összefonódások révén kialakult új gazdaságpolitikai kapcsolatait kihasználva a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közötti arányosság elvét igen jelentős mértékben megsértve vásárolt állami cégeket és ingatlanokat a privatizációs eljárások során.

Azok a szerződések, amelyeknél az aránytalanság révén az egyik fél tisztességtelenül jutott előnyökhöz, magánál az aránytalanság fennállása okán a Ptk. szerint a szerződés egy éven belül megtámadható. A megtámadás határideje akkor kezdődik, amikor ennek akadálya, a kényszer, a fenyegetés, ill. az egyéb akadályok megszűnnek. Kiterjesztő értelmezéssel ilyennek tekinthető – megítélésem szerint – az, hogy a mai magyar alkotmányos és parlamenti struktúra mellett nem áll módjában az ellenzéknek ilyen esetekben a megtámadás lehetőségével élni. Ezért analóg a munkajogi határidők kezdésének, pl. a konkurenciakizárási szerződésnél fennálló ellenérték-aránytalanság

esetén (Mt. 4.§) a nyugat-európai bírói gyakorlat figyelembevételével azt az időpontot tekinti, amikor a munkaviszony megszűnik, mivel addig a munkavállaló kiszolgáltatott helyzetben áll a munkáltatóval szemben.

Mindezek alapján egy szakértői kormányznak is módjában áll a magyar politikai nómenklatúra által a kapcsolataik kihasználásával kötött ilyen privatizációs szerződéseket felülvizsgálni és a szolgáltatás, valamint az ellenszolgáltatás feltűnő aránytalansága esetén megtámadni.

Tekintettel arra, hogy itt a demokráciát veszélyeztető olyan hatalmi helyzetekkel való visszaélések is fennforogtak, mint amilyen a Mille-náris Kft. volt elnökének a rendőri szervek túlkapásával történt megsegényítő meghurcolása volt egy olyan büntetőjogi nyomozati eljárás során, amelynek a vége felmentés lett, vagy az ellenzéki lapok újságíróival, valamint a 2006 szeptember közepén történt utcai zavargások rendőri túlkapásainak eltusolása és az általuk előállítottaknak a kormánylojális bírák általi elítélése aránytalanul súlyos, sok esetben pedig nem is megalapozott büntetésekkel, a demokrácia „de facto” diktatúrába csúszott át. Tetézte mindezt az október 23-án tartott budapesti demonstrációk rendőri túlkapásokkal történt brutális szétverése, ami maradandó testi sérüléseket is magával vont. Mivel a rendőri oszlatások az ellenzék békés ünneplésének provokatív megzavarásának gyanúját keltették és mivelhogy egyértelműen bizonyítható, hogy a rendőri beavatkozás az emberi jogok megsértésével és indokolatlan súlyos testi sértések okozásával, valamint emberi életek veszélyeztetésével történt, az ügyet a Strassbourgi Emberjogi Bíróság elé kell vinni, márcsak azért is, mivel a rendőri szervek a jogszerűtlen eljárásukat nem ismerik el és várhatóan a hazai igazságügyi szervek legitimnek fogják minősíteni a rendőri beavatkozást. Ezért és az előbb említett közvagyon és adózási, valamint közérdekű adatokkal való visszaélést az érintetteket politikai és jogi felelősség egyaránt terheli.

Ugyanakkor a hagyományos büntetőjogi és polgári jogi eszközökkel fellépni velük szemben nem lenne érdemes, mivel csak további terheket jelentene az állam számára. Ezen kívül pedig hosszúra nyúló polgári perjogi eljárások ideje alatt az érintetteknek módjában állna, hogy látható vagyonukat láthatatlanná tegyék, külföldi bankoknál elrejtve azt. Ezért megítélésem szerint vagy olyan speciális törvényt kellene hozni, amely meghatározott hosszabb időn át e nómenklatúra

vállalkozásai jövedelmének meghatározott részét köteles lenne az államnak átengedni vagy a velük szembeni büntető-, és polgári jogi (eredeti állapot helyreállítása) eljárások megindítása után velük hasonló módon, az előbbi tartalommal az állam nevében hosszúlejáratú szerződést kötni. Megítélésem szerint az itt említett két megoldás valamelyikének alkalmazása nélkül nem lehet azt a magyar gazdaságot helyrehozni, amelyet éppen ők tettek tönkre korrupcióval és dilettantizmussal.

*

*

*

Amiről eddig szó volt, az a szűkebb értelemben vett belpolitikához tartozik. Ezen kívül három olya külügyet érintő kérdés van, amely közül az egyik még a rendszerváltás előtti kormányok hagyatékaként a rendszerváltást követő valamennyi kormányt, így a Gyurcsány kormányt is terheli. A másikonál az örökség az Orbán-kormánytól származik, de a jelenlegi kormányt és annak utódait is feladatként terheli, az utódokat különösen akkor, ha a Gyurcsány kormány a fentiek okán rövid életű lesz. Ezzel szemben a harmadik fennforgó mulasztást egyértelműen a Gyurcsány kormánynak kellene helyrehozni.

Eme ügyek közül az első a tengizi és az orenburgi gázvezeték magyar építőinek az ügye, míg a másik az Aurul nagybányai telepéről származott tiszai vízszennyezés és a verespataki, ugyancsak cianid technológiával tervezett aranybányanyitásának a terve.

1. Az Orenburgban és Tengizben kiküldetéssel dolgozott magyar munkavállalók munkabetegségeivel összefüggő kárigényeinek a rendezése

Az 1970-es évektől kezdve majdnem egészen a rendszerváltás bekövetkeztéig szovjet-magyar államközi egyezmény alapján a Magyar Gázipari Tröszt a Magyar Nehézipari Minisztérium megbízásából Tengizbe és Orenburgba kiküldte saját munkavállalóit, hogy részt vegyenek az ottani gáz-, és olajlelőhelyek feltárásában, gáz-, és olajki-termelő létesítmények, valamint gáz-, és olajvezetékek kiépítésében. Az akkori kommunista magyar állam a munkaerő-toborzást formálisan a Magyar Olaj- és Gázipari Trösztön keresztül központilag szervezte úgy, hogy a Nehézipari Minisztériumban főosztályi szinten kü-

lön részleg foglalkozott a tengizi és az orenburgi gázlelőhelyek kiépítésében történő magyar részvétellel. E külszolgálat vállalása teljesen önkéntes volt, amire sokan is jelentkeztek az akkori bérvizonyokhoz képest jóval kedvezőbb fizetési feltételek miatt. Arról viszont sem az orenburgi, sem a tengizi magyar munkáskolónia tagjai semmilyen információt nem kaptak sem az őket kiküldő vállalattól, sem a minisztériumtól, hogy milyen körülmények között kell majd dolgozniuk és a talaj, amelyben és amelyen dolgozniuk kell, mennyire radioaktív sugárszennyezett, valamint ugyanígy, mennyire sugárszennyezett az onnan származott étel- és italkészlet, amelyből táplálkoztak. Katonai titokként kezelt jellegük miatt állítólag sem a magyar hatóságoknak, sem a kiküldetést lebonyolító trösztnek nem volt tudomásuk arról, hogy a környéken radioaktív üzemek működnek és veszélyes sugárhatású hulladék-tárolóhelyek vannak. Mindezt utólag a kinn dolgozó magyar munkások derítették fel, kik közül többen sugárártalom miatt gyógyíthatatlan beteggé és rokkanttá váltak, sőt igen sokan közülük már betegségük folytán el is haláloztak.

Annak ellenére, hogy a tengizi és az orenburgi radioaktív sugárferőtözés és az egészségkárosítás tényét hivatalos orvosszakértői vélemények egyértelműen megállapították, a magyar állam rendszer-váltás után létrejött kormányai is a kárigények rendezését elhárították magukról. Meglepő, de a mindenkori kormányokhoz lojális magyar bíróságok elégséges bizonyítékok hiányában nem tartották megalapozottnak e károsultak igényeit. A hozzám eljutott információk szerint az ügy a Strassbourgi Emberjogi Bíróság előtt van. Tekintettel azonban arra, hogy Magyarország az EU tagja lett, a hazai jogorvoslati fórumok kimerítését követően a károsultak az ügyüket az Európai Törvényszék elé is vihetik. Jóllehet, a Magyar Állam – tudomásom szerint – azzal igyekszik elhárítani magáról a kárigényrendezést, hogy az akkori (Állami) Vállalati Törvény értelmében az állam a vállalatai kötelezettségeiért kezesként nem felelt, ezen túlmenően pedig a Gáz- és Olajipari Tröszt az átszervezési lebontásokat követően megszűnt, jogutódai pedig a privatizálást követően magáncégekkel váltak. Mivel a privatizációt az állam bonyolította le, és mivel az abból származó bevétel az állam kasszájába folyt be, az állam kártérítési felelőssége egyértelműen fenn áll. Megalapozza az állam felelősségét továbbá az a tény is, hogy tőle indult el a toborzás anélkül, hogy a helyszínen

meggyőződött volna a körülményekről. Ennélfogva az állam felelősége biztatási kár címén közvetett módon nemcsak munkajogilag, hanem polgári jogilag (Ptk. 6.§) is fennforog. Abban az esetben pedig, ha vélelmezzük, hogy a szovjet hatóságok a Magyar Állam elől is eltitkolták a környezetkáros emberre veszélyes körülményeket és emiatt a Magyar Állam vétlen lenne, akkor már a magyar kormányoknak az ügyek kitudódása után azonnal a Szovjetunióval, ill. jogutódjával, Oroszországgal szemben, végső soron a Hágai Nemzetközi Bíróság elé víve az ügyet. Ezt azonban – tudomásom szerint – egyetlen magyar kormány eddig nem tette meg. Ezért e kárigények mindaddig minden magyar kormányt terhelnek, amíg azok rendezésére sor nem kerül.

2. Környezeti, természeti és kultúrtörténeti értékeink védelmében a tervbevett verespataki aranybányányítás ürgyén

A Rosia Montana Gold Cooperation kanadai-román érdekeltségű bányavállalat verespataki aranybányányítási terve – úgy tűnik – könnyen jóváhagyást kap a román kormánytól. Ezzel Európában talán az eddigi olyan környezet-, és természetrombolás következne be, ami a Verespatakon és a környékén lévő jelentős régészeti, település-, és kultúrtörténeti, valamint természeti értékek megsemmisülésén túlmenően olyan óriási ökológiai, egészségügyi és gazdasági katasztrófához vezethet Közép-, és Délkelet-Európa több országát is magába foglaló tágabb térségében. Ez az ökológiai és ebből származó egészségügyi és gazdasági katasztrófa Románián kívül Magyarországot, Szerbiát, Bulgáriát, sőt annál fogva, hogy a Duna a Fekete-tengerbe folyik, a Fekete-tengerrel, a Márvány-tengerrel és az Égei-tengerrel határos országokat is közvetlenül fenyegeti.

A verespataki aranybányányításról szóló dokumentumfilm – amelyet Kocsis Tibor rendezett –, továbbá a cég által az érintett országokban tartott közmeghallgatásokon a ciántechnológia alkalmazásának a veszélyeire, valamint a helyrehozhatatlan természeti és kultúrtörténeti-régészeti károokra hívták fel a figyelmet. Erre került sor a szegedi és a budapesti közmeghallgatáson is. Ezen kívül hasonló felvetéseket tett az interneten a Professzorok Batthyány Körének több tagja is.

E felvetések nemzetközi kihatású jelentősége miatt azokat röviden azért kívánom köztudomásuk ellenére összefoglalni, hogy alátámasz-
szam a bányanyitás engedélyezésével szembeni szervezett nemzetközi
fellépés szükségességét és azt, hogy a magyar kormány jelenlegi és
tervezett fellépése semmit ér. Ismert az évekkel ezelőtti nagybányai
Aurul Cég okozta tiszai ciánszennyezés és az abból bekövetkezett
tetemes halpusztulás és más vízi élőlények kipusztulása, aminek
eredményeképpen halászok megélhetési és kereseti lehetősége évekre
befagyott. Szerencsére a regenerálódás a ciántól védve maradt öblök-
ből és mellékvízfolyásokból el tudott indulni. Nagybányán is a
verespataki tervhez hasonlóan az aranykitermelés cianoid technológi-
ával folyt, ahol a ciánzagyot tartalmazó mesterséges tározó tó gátjának
az átszakadása okozta a Tisza vizének élőhely-kipusztulással járt
megmérgezését. Verespatakon és a környékén tervezett arany-
kitermelésnél a bányavállalat negyvenszer nagyobb ciánmennyiséget
kíván felhasználni, amelynek zagyát a tengerszint felett egy 180 méter
magasságban létesítendő mesterséges óriási tározó tóban kívánja elhe-
lyezni. Mint mondja, ezt befedve, a tó felett létesítendő mesterséges
talajon épületeket lehetne emelni és természeti területeket lehetne
létesíteni parkokkal, üdülőövezetekkel. Nem számol azonban a nagyra
törő terv egy földrengésből vagy erőszakos emberi beavatkozásból (pl.
terrorátadás) eredőgátszakadással, aminek eredményeképpen nem-
csak a Tiszán, hanem a Maroson is levonuló, a nagybányainál negy-
venszer nagyobb mennyiségű szennyvíz áradást is kiváltva, nemcsak a
két folyó, hanem a Duna élővilágát is megsemmisítené meg, hanem
megkárosítaná az említett tengereket is. Ezen kívül mind ez az árterü-
leteken is hasonló pusztításokat idézne elő. Ennek egészségügyi és
gazdasági következményei a mérgezett víz, a mérgezett föld, a mérge-
zett növényzet, takarmány és élelmiszer következtében beláthatatlanok
lennének.

Emellett ez a nagy tételekre irányuló kirabló termelés az Erdélyi
Medence hegyvidékét tüntetné el, kiirtva az itt lévő erdőket, sík terü-
letté téve a vidéket. Ez nemcsak egy helyrehozhatatlan környezeti és
természeti rombolás, amely csak Dél-Erdély turisztikai iparát tenné
tönkre, hanem komoly ökológiai változást is előidézhet a hegyvidék
síksággá, az összefüggő erdőterületek kopárrá válása következtében.
Félő ugyanis, hogy nemcsak Verespatak környéke, hanem Dél-Erdély

egész területe Dévától egészen a Déli és a Keleti-Kárpátokig áldozatul esne e térség e ciántechnológiájú aranybányászatnak. Erre a már említett filmben szereplő egyik interjúalany is utalt, mivelhogy Dél-Erdélyben összefüggő aranyérclelőhelyek vannak. Ezért a bányavállalat, ha megkapná az engedélyt az ezzel a technológiával történő aranykitermelésre, az egyik terület kimerülése és környezeti tönkretétele után ciántároló tavakat hátrahagyva, további területeket mene át. Mivel az aranykitermelés felhagyását követő eredeti állapot rekultivált helyreállítása és a veszélygócot jelentő ciánszennyvíz-tározó tavak eltávolítása lehetetlen, óriási az ökológiai katasztrófa bekövetkezésének a veszélye, valamint a természeti környezet szétrombolásával előálló környezeti és természeti kár. Ez a beavatkozás a vidékre jellemző számtalan állat- és növényfaj kipusztulását és az ott élő emberek életfeltételeinek az elnehezüléséhez, sőt lehet, hogy ellehetetlenüléséhez vezetne.

Emellett a kultúrtörténeti károk is óriásiak lennének. Az érintett és felszámolásra ítélt településeket, ill. központjukat skanzenként fel lehet máshol építeni, a művi környezetet ily módon rekonstruálva. Azonban a római kori bányák és bányászati emlékek – ide értve a bányászok munkaszerződéseit tartalmazó viasztáblákat is – örökre megsemmisülnének. Ezért a bányaművelés engedélyezése ellen felszólaló régészek (pl. Alföldy Géza és Visy Zsolt) indokai is nyomósak.

Geológusok, kémikusok, archeológusok, meteorológusok, környezet- és természetvédők sorakoztatják fel e technológiájú aranykitermeléssel szembeni szakmai érveiket. Jelenleg – úgy tűnik –, hogy az aranykitermelés e formájában érdekeltek korlátlan nyereségvágya és erőszakos nyomásgyakorlása célt érhet el a román kormánynál. Az ottani kormányzati körök azt hangoztatják, hogy náluk az engedélyt ilyen nagy beruházásra csak a kormány adhatja meg. Ennek ellenére Magyarországon nem a kormány, hanem a környezetvédelmi szaktárca foglalkozik csak az üggyel. A Környezetvédelmi Minisztérium illetékese viszont azt nyilatkozta, hogy a Rosia Montana Gold által összehívott közmeghallgatásokon történő ismertetéseken elhangzottak birtokában, illetve a közölt adatok alapján hozza meg állásfoglalását. Ez megint egy olyan langyos szakdiplomáciai lépés, mint ahogy az MSzP és az SzDSz a magyar érdekeket, valamint a határon túli ma-

gyarokat képviseli, és ahogy képviselte korábban Dávid Ibolya által vezetett Igazságügyminisztérium, a kormányváltást követően pedig a mai is, a korábbi tisztai ciánszennyezést.

Napnál világosabbak azok az óriási károk és veszélyhelyzetek, amelyek a tervezett volumenű és technológiájú verespataki aranybányászat beindításával bekövetkezne. Ezért ezt a magyar kormánynak a többi érintett ország kormányával együtt el kell, hogy utasítsa. Bulgáriával – mint e bányaművelés veszélyeiben érintett uniós tagjelölt országgal – együtt a Magyar Kormánynak az Európai Parlamenthez, a Bizottsághoz és a Tanácshoz kellene fordulnia azért, hogy az EU Románia tagfelvételét ahhoz a feltételhez is kösse, hogy nem hagyja jóvá a Rosia Montana Gold aranybánya-művelési kérelmét a most beterjesztett volumennel és ciántechnológiával, valamint a tervezett természeti környezet átalakítással. Ha pedig az engedélymegadásra mégis sor kerülne és Románia ennek ellenére az EU tagjává válna, a Magyar Kormány kötelessége lenne, hogy pert indítson az Európai Bíróság előtt Romániával szemben e bányászati mód haladéktalan leállítása érdekében. Azzal viszont egyet lehetne érteni, hogy a cég a rómaiak által is alkalmazott hagyományos kitermelést végezhesen, ami a természeti tájat és a természeti élőhelyeket nem tenné tönkre. Ilyen megoldást el tudna fogadni Lovas Rezső akadémikus és Mindszenty Andrea geológus is.

3. A szlovákiai magyarellenesség feltámadásával szembeni kormányválaszlépések hiányának kritikája a Benes Dekretumok tükrében

Közismert, hogy a Gyurcsány-kormány a határon túli magyarok ügyével összefüggésben a rendszerváltás előtti kommunista kormányok politikáját folytatják, szinte töretlenül. Sőt, mint már erről szó esett, a kormány elnöke a Határon Túli Magyarok Értekezletét befagyasztotta, külügyminiszternek pedig e szakterületen járatlan politikust nevezett ki, ezen túlmenően pedig a Határon Túli Magyarok Hivatalát megszüntette. Ennél fogva gyakorlatilag a miniszterelnök irányítja közvetlenül a külpolitikát. A jelenlegi kormány csak úgy, mint az öt megelőző kommunista és posztkommunkista szocialista kormányok tendenciózusan nem léptek fel hatékonyan a vajdasági magyarokat ért

atrocitásokkal, a magyar szó hallatán az így beszélők megverésével és megfélemlítésével szemben. A Külügy-minisztériumnak ilyen esetekben be kellett volna és be kellene kéretnie Szerbia nagykövetét, párhuzamosan jelentést kérve a Magyarországról Szerbiába akkreditált magyar nagykövettől, egyúttal a Külügyminisztériumnak pedig a magyar nagyköveten keresztül jegyzéket kellett volna és kellene ma is ilyen atrocitások esetén eljuttatni a szerb kormányhoz. A mindenkori magyar kormányoknak – amit legfeljebb csak részben tettek meg – megfigyelők kiküldésével mindenegyus ügy hatósági lefolytatását figyelemmel kellett volna, ill. kell kísérnie, az nügyrek eltusolása esetén pedig gondoskodni arról, hogy azok a saját államuk jogorvoslati fórumait végigjárják, eredménytelenségük esetén pedig a Strassbourgi Emberjogi Bíróságnál kössenek ki. Az ilyen fellépések hiányának és/vagy erélytelenségének, azaz a magyar verések következmények nélkül maradásának volt köszönhető, hogy hosszú idő után csak most, részben a szerb kormánynak Koszovó és Montenegró kiválása, részben a Magyar Kormánynak a korábban már tárgyalt okok miatti szorult helyzete következtében hatékonyabb fellépésre került sor ezen a téren. A szerbiai magyarellenesség konszolidálódása remélhetőleg tartós lesz, ami bizonyos mértékig értékelhető a Gyurcsány-kormány sikerének.

Nem így Szlovákiában, ahol a Fico-kormányba a 2006. évi nyári választásokat követően koalíciós pártként bekerült a magyarellenességről elhíresült nacionalista szélsőjobboldali Szlovák Nemzeti Párt, amelynek hatására előbb szóban, majd tettelegességben is szaporodtak a magyarokkal és a magyarsággal szembeni atrocitások. A tettelegességek közül az egyiket a szlovák hatóságok diszkóösszeszólalkozásnak minősítették, amit kezdeti eltusolási kísérletek után a 8 napot meghaladó súlyos testi sérülés okozása, valamint a tanúvallomások hatása miatt a szlovák hatóságok végül is kénytelenek voltak a az elkövetővel szemben garázdaság és súlyos testi sértés okozása miatt eljárást indítani, igyekezve azonban elleplezni annak magyarelles jellegét. A nyitrai egyetemi hallgatólánynak, M. Hedvignek világos nappal nacionalista fiatalok általi nyílt közterületen történt brutális megverését, mert magyar nyelven mobiltelefonált, a szlovák hatóságok a tárgyi bizonyítékok ellenére a verés tényét a leány kitalálásnak minősítették és lezárták a nyomozást. A magyar kormánynak és

a Göncz Kinga által vezetett Külügyminisztériumnak mindkét ügyben keményen el kellett volna járni úgy, ahogy azt az előbb már felvázoltuk. Annál fogva, hogy a magyar külügy mind a két ügyet langyosan – finoman fogalmazva – óvatosan kezelte, megkapta Ficotl azt a megszégyenítő kijelentést, hogy a magyar kormány a nyitrai lány ügyében hazudott és ezért kérjen bocsánatot a szlovák kormánytól. A magyar kormány azóta meghunyászkodva mélyen hallgat – ide értve azt is, hogy Gyurcsány az október elején Visegrádon tartott közép-európai négyek tanácskozásán elhárította Fico e témával összefüggő négy-szemközti tárgyalási kezdeményezését – holott – mivel a nyitrai incidens kapcsán nemzetközi jogilag is értékelendő sérelem (kormánynak kormány általi rágalmozása, ill. becsületének megsértése) érte, meg lett volna, ill. most is meg lenne a jogalap arra, hogy a magyar kormány képviselője útján közvetlenül belépjen a nyitrai ügy eljárásába, követelve annak végigvitelét és megfelelő jogorvoslatot kezdeményezzen, ha pedig ezt sikertelenül tenné, az ügyet maga vigye az Emberjogi Bíróság elé, a Fico-kijelentés ürügyén pedig az Európai Bírósághoz kéne fordulnia. A magyar kormány eme ügyekben tanúsított passzivitásának a következménye az is, hogy okt. 23-án magyar autóversenyzőket üldöztek szlovák autósok egészen a magyar határig többszörös útleszorításokkal és mikor a magyar autóversenyzők a szlovák rendőrséget kihívták, azok a szlovák közlekedési útonállókat a kihallgatást követően következmények nélkül szabadon engedték. A magyar külpolitikának ezt az ügyet sem szabadna szó nélkül hagyni.

Az hogy a Fico által vezetett nagyobbik koalíciós párt tagságát az Európai Szociáldemokrata Pártok Szövetsége a Jan Slota vezette Szlovák Nemzeti Párttal való koalícióra lépése miatt fél évre felfüggesztette, kevésbé a magyar kormánynak, hanem inkább a magyar európai parlamenti képviselők sikere, akik pártállásuktól függetlenül az EU valamennyi platformján hallatták szavukat az újból fel-lángolt magyarellenesség ügyében. Valódi és végleges megoldás azonban csak akkor várható, ha hatályon kívül helyezésre kerülnek a Benes Dekretumok Szlovákiában és Csehországban egyaránt. Mind a XX., mind a XXI. század szégyene, hogy az EU két tagállamában olyan nemzeti jog van hatályban, amely ma is alkalmas a kollektív bűnösség felvetésével a nemzeti kisebbségeknek nemcsak elnyomására, hanem adott esetben irtására is.